

Phân tích hình ảnh ông đồ trong bài thơ "Ông đồ"

Đề bài: Phân tích hình ảnh ông đồ trong bài thơ "Ông đồ" để làm rõ niềm cảm thương chân thành về một lớp người và lòng hoài niệm một thời đã qua của Vũ Đình Liên.

Bài làm

Sự thất thế của Nho học và giới trí thức cũ đã được Trần Tế Xương phản ánh ngắn gọn và chua xót:

*Nào có ra gì cái chữ Nho
Ông nghề, ông cống cũng nằm co
Sao bằng đi học làm thống phán
Tối rượu sâm banh, sáng sữa bò.*

Riêng Vũ Đình Liên với bài Ông đồ đã in bóng dáng của một thời tàn và nỗi lòng ân hận của lớp người đương thời.

Thực vậy, Ông đồ chính là "các di tích tiêu tụy đáng thương của một thời tàn" (Vũ Đình Liên) đã bị rơi vào quên lãng. Qua hình ảnh này, nhà thơ thể hiện niềm thương cảm chân thành với ông đồ, nỗi hoài niệm đối với một thời đại đã qua.

Trước hết là hình ảnh ông đồ trong thời đặc ý. Tầng lớp nho sĩ xưa, nếu đỗ đạt cao, làm quan to là vinh hiển nhất, nếu không thì thường dạy học, gọi là ông đồ. Đầu thế kỉ XX, chế độ thi cử phong kiến dần dần bị bãi bỏ tại Nam Kỳ, Bắc Kỳ rồi Trung Kỳ. Chữ nho được ít người trọng vọng. Trong hai khổ đầu, nhà thơ đã hết lời ca ngợi tài năng ông đồ. Đó là một tài năng được số đông tán thưởng, yêu mến. Ông xuất hiện cùng mực tàu giấy đỏ bên hè phố mỗi khi hoa đào nở như cùng góp thêm vào cái đông vui, cái rực rỡ của phố phường đang tung bừng đón Tết. Hình ảnh đó đã trở thành quen thân không thể thiếu trong dịp Tết đến, xuân về. Câu đối đỏ của ông đồ là một trong những thứ cần thiết để đón xuân:

*Thịt mỡ, dưa hành, câu đối đỏ
Cây nêu, tràng pháo, bánh chưng xanh*

Chữ nghĩa thánh hiền và nghề dạy học của ông trong cái xã hội tôn sư trọng đạo ấy khiến ông được mọi người kính nể. Theo phong tục, ngày Tết đến, mọi

người cần sắm câu đối hoặc một đôi chữ nho viết trên giấy điều dán trên vách, trên cột, vừa để trang hoàng nhà cửa, vừa gửi gắm lời cầu chúc tốt lành. Khi đó, ông đồ được thiên hạ tìm đến. Đó là thời đắc ý của ông đồ. Lúc này, ông đồ là người nghệ sĩ đang trở tài trước lòng mến mộ của mọi người. Ngày ấy, viết chữ cũng còn là vẽ, là làm tranh, là làm nghệ thuật. Đã từng có ngành "thư pháp" (nghệ thuật viết chữ). Cái tài cái hoa tay của ông đồ đã để lại cho đời những nét chữ phượng múa rồng bay như những tác phẩm nghệ thuật thực sự mà người đời ngưỡng mộ, tấm tắc ngợi khen. Đây là những dấu hiệu của vẻ đẹp văn hóa một thời, là sự tôn vinh một giá trị văn hóa cổ truyền. Có người nói chữ Nho là chữ thánh hiền vốn chỉ để dùng răn dạy và ngâm vịnh cao sang, giờ mang ra mua bán dù sao cũng là chuyện thất thế, chuyện đáng thương. Nhưng có lẽ, ở đây phải tính đến một nét sinh hoạt văn hóa phổ biến trong đời sống nói chung.

Nhưng thời gian lặp lại mà sinh hoạt ấy không lặp lại. Hai khổ 3,4 vẫn là hình ảnh ông đồ bày mực tàu giấy đỏ lên hè phố khi Tết đến, nhưng tất cả đã khác xưa. Nếu trước kia là:

Bao nhiêu người thuê viết

Tấm tắc ngợi khen tài

thì giờ đây, cảnh tượng sao mà vắng vẻ:

Nhưng mỗi năm mỗi vắng

Người thuê viết nay đâu?

Điệp ngữ mỗi năm mỗi vắng đã diễn tả độ tàn phai nhanh chóng của thị hiếu truyền thống. Từ mỗi lặp lại như không chỉ gõ nhịp cho bước đi suy tàn của thời gian mà còn gọi được cả không gian ngày càng vắng lặng. Câu hỏi phiếm định: Người thuê viết nay đâu? Được thốt lên như một nỗi cảm thông da diết đến nhức nhối về tình cảnh không có người thích thú thưởng thức văn hay chữ tốt nữa. Đây không đơn giản là chuyện thị hiếu, mà còn là chuyện tri âm, lòng ngưỡng mộ tài hoa. Còn duyên thì giấy thấm mực đượm, hết duyên giấy mực đều tàn phai. Các định ngữ vắng, vắng, buồn, động, không thấm, sàu khắc họa 'Sự buồn bã, lụi tàn của một sự sống, ông đồ bị rơi vào quên lãng, vô tình bởi một thị hiếu đã chết, một phong tục bị bỏ quên, bởi sự vô cảm của người đời:

Ông đồ vẫn ngồi đấy

Qua đường không ai hay

Lá vàng rơi trên giấy;

Ngoài trời mưa bụi bay.

Đoạn thơ giàu chất tạo hình với ngòi bút đặc tả đầy sức gợi trong sự đối lập giữa cái tĩnh và cái động: Ông đồ - người qua đường, giấy - lá rơi, mưa bay. Tất cả chỉ làm tăng thêm dáng vẻ bất động của ông đồ. Ông đồ ngồi đấy, như một pho tượng bị lãng quên, không còn một chút giao cảm, đồng điệu với cuộc đời, như một di tích dù đẹp nhưng bị từ chối vì không hợp thời, ông đồ sống mà như không tồn tại, cố mà cũng như không, buồn bã, đơn côi, xa vắng giữa dòng đời tấp nập. Hình ảnh ông đồ lạc lõng, cô đơn giữa đám đông mới chua xót làm sao!

Ngoài trời mưa bụi bay... Có lẽ đây là câu hay nhất của bài thơ. Chỉ là câu tả cảnh bình dị, nhưng lại là câu thơ chất chứa tâm trạng, tâm hồn... Không phải là mưa to gió lớn hay mưa rả rích sâu nào ghê gớm gì, chỉ là mưa bụi bay. Nhưng cảnh mưa bụi đầy trời ấy sao mà ảm đạm, mà lạnh lẽo... Mười hai thế kỉ trước, một nhà thơ đời Đường đã viết bài Thanh minh, trong đó có hai câu:

Thanh minh thời vũ tiết phân phân

Lộ thượng hành nhân dục đoạn hồn

Có người dịch:

Thanh minh lát phát mưa phùn

Khách đi đường thấm nỗi buồn xót xa.

Thì ra cái mưa phùn lát phát, cái mưa bụi bay chỉ nhẹ nhẹ man mác thôi mà cũng làm nát hồn người (dục đoạn hồn).

Bài thơ mở đầu là Mỗi năm hoa đào nở - Lại thấy ông thấy ông đồ già và kết thúc là Năm nay đào lại nở - Không thấy ông đồ xưa có tác dụng làm nổi bật chủ đề. Đó là cái tứ "cảnh cũ người đâu", thường gặp trong thơ cổ. Năm nay đào lại nở, Tết lại đến, mùa xuân lại về, nhưng ông đồ xưa thì không thấy nữa. Từ nay hình ảnh ông đồ vĩnh viễn đi vào quá khứ, vĩnh viễn vắng bóng trong cuộc sống sôi động.

Hai câu cuối cùng là lời tự vấn của nhà thơ, là nỗi băng khuâng thương tiếc ngậm ngùi... Hai câu trực tiếp phát biểu cảm xúc dâng trào kết đọng suốt cả bài thơ và mang ý nghĩa khái quát sâu xa. Từ một ông đồ ngồi viết câu đối bán Tết, nhà thơ nghĩ đến những người muôn năm cũ không còn nữa... Họ không còn

nữa nhưng anh hồn của họ, những giá trị mà họ đã góp vào cuộc sống tinh thần của quê hương đất nước này, giờ ở đâu?

Câu hỏi ấy cứ vương vấn không dứt trong lòng người đọc sau khi đọc xong bài thơ bình dị mà hàm súc. Dư ba đó là một chút băng khuâng đến ngõ ngàng, như một niềm ân hận. Đoạn thơ như những nén hương tưởng nhớ của hậu sinh trót lỗi vô tình.

Hình ảnh ông đồ với hai cảnh đối lập xưa, nay đã thể hiện sâu sắc niềm cảm thương chân thành trước cảnh đời thất thế của một lớp nhà nho cuối mùa, thể hiện lòng hoài niệm về một thời đã qua.